

DOI <https://doi.org/10.32405/2308-3778-2022-26-1-213-225>

УДК 37.013.42:374

ORCID ID <https://orcid.org/0000-0001-8696-9610>

Олена Литовченко,
доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник,
Інститут проблем виховання НАПН України,
м. Київ

ЗАКЛАДИ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ: ОСВІТНЯ, ПРОСВІТНИЦЬКА, ГРОМАДСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ

Анотація. Матеріали статті представляють результати дослідження діяльності закладів позашкільної освіти України в умовах війни, зокрема такі основні напрями як освітня, просвітницька, громадська діяльність, а також організація дозвілля, соціально-педагогічна підтримка дітей та учнівської молоді.

Актуалізовано, що позашкільна освіта є невід'ємним складником системи освіти України; має значні можливості чинити вплив на свідомість та цінності дітей та молоді, здійснювати необхідну підтримку усіх учасників освітнього процесу у складні періоди розвитку країни. Цьому сприяють такі особливості, як мобільність, варіативність, соціально-педагогічна спрямованість, добровільність, доступність та можливості здійснення у різноманітних формах (гурток, студія, клуб або інше творче об'єднання); орієнтація на інклюзивність та безбар'єрність. Важливою місією позашкільної освіти є виховання свідомих громадян України.

Основними методами дослідження визначено: теоретичний аналіз основних положень наукових публікацій, методичних та інформаційних матеріалів, аналіз нормативних документів; онлайн-опитування педагогів закладів позашкільної освіти; аналіз досвіду діяльності закладів позашкільної освіти – для визначення стану проблеми у освітній практиці; узагальнення і систематизація даних. З метою емпіричного дослідження стану проблеми використано Анкету «Опитування щодо організації освітнього процесу в закладах позашкільної освіти в умовах воєнного стану», розроблену у лабораторії позашкільної освіти Інституту проблем виховання НАПН України.

Узагальнено, що із самого початку широкомасштабного вторгнення значна кількість закладів позашкільної освіти відчинили свої двері для тих, хто полишив свої домівки, надали прихисток і підтримку тисячам дорослих і дітей. В умовах воєнного часу педагоги ЗПО проводять не лише освітню, але також просвітницьку, громадську діяльність, надають психологічну підтримку та організують цікаве дозвілля для дітей, які вимушено покинули свої домівки.

Серед головних завдань позашкільної освіти в умовах воєнного стану: «надання учням психологічної підтримки та адаптації до змін» (84,68 %); «надання актуальної інформації щодо безпечної поведінки в надзвичайних ситуаціях тощо» (66,1 %), а також «неформальне спілкування, соціалізація дітей»; «намагатися відволікти дітей, переключити їх увагу від жахливих реалій» тощо.

У ЗПО приділяється значна увага розвитку інклюзивного освітнього середовища, зокрема із залученням дітей ВПО.

Специфічні особливості позашкільної освіти України зумовлюють її виняткову значущість і затребуваність в умовах війни.

Ключові слова: позашкільна освіта, заклади позашкільної освіти, принцип національної спрямованості; освітня, просвітницька, громадська діяльність закладів позашкільної освіти в умовах війни.

© Олена Литовченко, 2022

Вступ. В умовах війни освіта зростаючого покоління набуває особливого значення, оскільки забезпечує набування молоддю нових знань, формування особистісних цінностей, впливає на створення сучасного світогляду, а також підтримує, відволікає дітей та дорослих від травматичних подій та гнітючих спогадів.

Позашкільна освіта, що є невід'ємним складником системи освіти України, у цьому сенсі має значні переваги, зважаючи на її специфіку, як то мобільність, варіативність, соціально-педагогічну спрямованість, добровільність, доступність та можливості її здійснення у різноманітних формах (гурток, студія, клуб або інше творче об'єднання); орієнтація на інклюзивність та безбар'єрність.

Заклади позашкільної освіти (ЗПО) створюють умови для інтелектуального, духовного і фізичного розвитку дітей та молоді, соціального захисту та організації змістовного дозвілля; забезпечують потреби особистості у творчій самореалізації, підготовку до активної професійної та громадської діяльності [10; 11]. Важливою місією позашкільної освіти є виховання свідомих громадян України.

Із самого початку широкомасштабного вторгнення Росії в Україну значна кількість закладів позашкільної освіти відчинила свої двері для тих, хто полишив свої домівки, надала прихисток і підтримку тисячам дорослих і дітей.

Офіційно (з 14 березня 2022 року) позашкільна освіта України поновила освітній процес там, де це є можливим (на територіях, де не велися бойові дії, освітній процес тривав із використанням дистанційних форм). Відповідно до рекомендацій МОН України (від 06.03.2022 №1/3371-22) створено сторінку на порталі МОН України – «Позашкільна освіта онлайн: розклад», де оновлюється інформація державних центрів позашкільної освіти щодо занять, організації дозвілля тощо. До занять може долучитися будь-хто, незалежно від того, чи займається дитина в ЗПО.

В умовах воєнного часу педагоги ЗПО проводять не лише освітню, але також просвітницьку, громадську діяльність, надають психологічну підтримку та організовують цікаве дозвілля для дітей, які вимушено покинули свої домівки.

Мета та завдання. Метою статті є аналіз діяльності закладів позашкільної освіти України в умовах війни, зокрема основних її напрямів: освітнього, просвітницького, громадської діяльності, організації дозвілля, соціально-педагогічної підтримки дітей та учнівської молоді тощо.

Завданнями визначено висвітлення теоретичних аспектів проблеми, результатів опитування педагогів закладів позашкільної освіти, організованого лабораторією позашкільної освіти ІПВ НАПН України, приклади із досвіду діяльності закладів позашкільної освіти України в умовах війни тощо.

Методи дослідження. Основними методами дослідження визначено: теоретичний аналіз основних положень наукових публікацій, методичних та інформаційних матеріалів, аналіз нормативних документів; онлайн-опитування педагогів закладів позашкільної освіти; аналіз досвіду діяльності закладів позашкільної освіти – для визначення стану проблеми у освітній практиці; узагальнення і систематизація даних.

З метою емпіричного дослідження стану проблеми використано Анкету «Опитування щодо організації освітнього процесу в закладах позашкільної освіти в умовах воєнного стану», розроблену співробітниками лабораторії позашкільної освіти Інституту проблем виховання НАПН України.

Анкета містить умовні блоки запитань, більшість відповідей на які за формою є напівзакритими, водночас, передбачено й відкриті запитання:

I. *Загальні відомості* (посада у ЗПО, область постійного розташування ЗПО, а також запитання стосовно того, чи змінював(-ла) респондент місце перебування в умовах війни).

II. *Організаційно-цільові особливості:*

Яким чином здійснюється освітній процес у Вашому закладі:

- У дистанційному форматі
- В очному форматі
- У змішаному форматі (очно та дистанційно)
- Інше:

Які, на Вашу думку, наразі мають бути головні завдання позашкільної освіти?

(оберіть усі необхідні варіанти)

- Надання учням психологічної підтримки та адаптації до змін;
- Надання знань, формування компетентностей;
- Створення можливостей для творчої самореалізації;
- Надання актуальної інформації щодо поводження з небезпечними предметами, безпечної поведінки в надзвичайних ситуаціях;
- Формування гнучких навичок (критичне мислення, уміння конструктивно керувати

емоціями, уміння оцінювати ризики та приймати рішення тощо);

Інше:

Також до цього блоку належать запитання стосовно того, чи вносили педагоги корективи до змісту навчальної програми в умовах воєнного стану та ін.

III. Діяльність, основні напрями:

Чи реалізуються Вашим закладом освітні проєкти (акції, челенджі тощо), зокрема із залученням дітей ВПО?

Так

Ні

Плануємо

Наведіть, будь ласка, приклади проєктів, що реалізуються у Вашому закладі:

Чи приділяється увага у Вашому закладі розвитку інклюзивного освітнього середовища, зокрема із залученням дітей ВПО?

Так

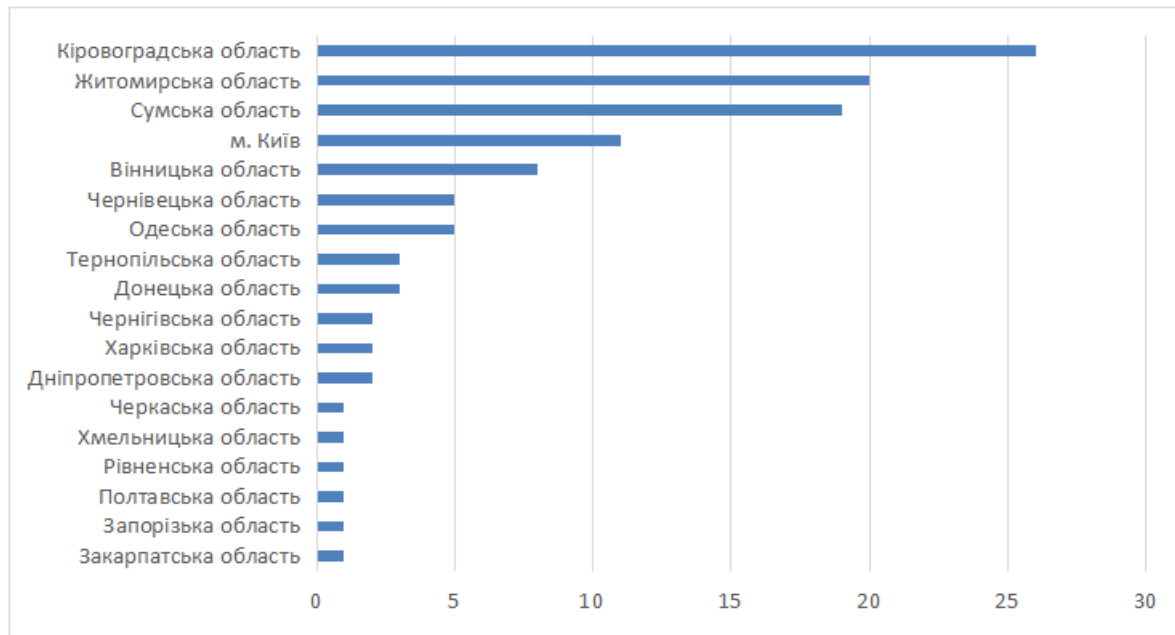
Ні

Плануємо

IV. Потреби та основні проблеми в умовах воєнного стану.

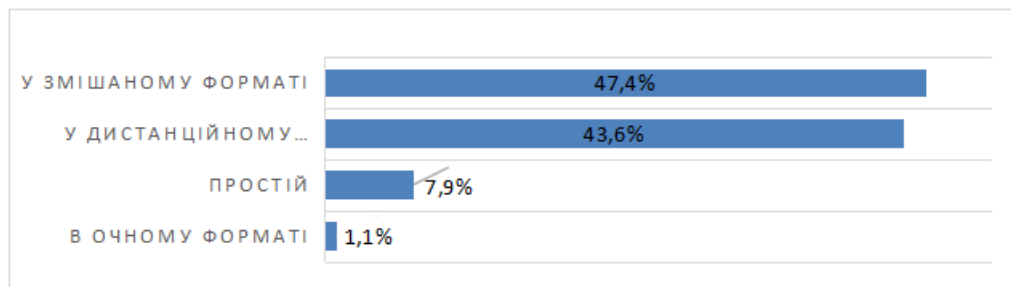
У проведеному опитуванні взяли участь педагогічні працівники ЗПО з 18 областей України.

Результати дослідження. Кількість опитаних педагогічних працівників ЗПО по областях України, які виявилися на момент опитування доступними для спілкування, показано на рисунку (рис. 1).

Рис. 1. Область постійного розташування ЗПО.

В умовах воєнного стану освітній процес у більшості закладів позашкільної освіти здійснюється у дистанційному (47,4 %) та змішаному (43,6 %) форматі; в очному форматі – 1,1 % закладів; 7,9 % закладів змушені тимчасово припинити роботу, оскільки здійснення освітнього процесу в них в умовах війни є неможливим. При цьому педагоги зазначають, що навіть за таких обставин заняття за кожної можливості проводяться у дистанційній формі (0,9 %) (рис.2).

Рис. 2. Яким чином здійснюється освітній процес у Вашому закладі?

Серед головних завдань позашкільної освіти в умовах воєнного стану більшість учасників опитування обрали варіант «надання учням психологічної підтримки та адаптації до змін» (84,68 %); на другій позиції – «формування гнучких навичок (критичне мислення,

уміння конструктивно керувати емоціями, уміння оцінювати ризики та приймати рішення тощо) (77,7 %); 66,1 % вважає, що важливим є «надання актуальної інформації щодо безпечної поведінки в надзвичайних ситуаціях тощо»; на четвертій позиції – «створення можливостей для творчої самореалізації» (63,4 %); 50,9 % – «надання знань, формування компетентностей». Респонденти запропонували власні варіанти завдань позашкільної освіти в умовах воєнного стану: «неформальне спілкування, соціалізація дітей»; «намагання відволікти дітей, переключення їхньої уваги від жахливих реалій» тощо.

Основними формами діяльності у системі позашкільної освіти є навчальні заняття, онлайн майстер-класи, фестивалі, ігрові програми, літературні читання, творчі конкурси, спортивні змагання тощо. Таким чином, у складний для країни час педагоги ЗПО знайшли можливість проводити не лише освітню, але й просвітницьку, громадську діяльність, надавати психологічну підтримку та організовувати для дітей, які вимушено покинули свої домівки, цікаве дозвілля.

Важливим аспектом роботи ЗПО є активна налаштованість на майбутнє, бачення шляхів залучення дітей, які постійно проживають в певній місцевості, так і дітей вимушених переселенців, до участі в різних напрямках позашкільної діяльності, які ними пропонуються. На запитання «Чи реалізуються Вашим закладом освітні проекти (акції, челенджі тощо), зокрема із залученням дітей ВПО?» «Так» відповіли 80,8 % респондентів, планують таку діяльність 13,9 % респондентів (рис. 3).

Рис. 3. Чи реалізуються Вашим закладом освітні проекти (акції, челенджі тощо), зокрема із залученням дітей ВПО?

Аналіз відповідей на запитання «Наведіть, будь ласка, приклади проєктів, які проводяться чи плануються у Вашому закладі» (відкрите запитання) дозволив узагальнити наступне.

Прикладів таких проєктів, акцій, челенджів у відповідях наведено значну кількість.

Зокрема, серед проєктів, які об'єднали позашкілля України, – *Мистецький марафон «Віримо у Перемогу! Діти України – рідній країні!»*, у межах якого публікуються фото/відео творчих робіт, досягнень учнів ЗПО України (малюнки, поробки, технічні моделі, відеозаписи пісень і таночків тощо) та інші.

На підтримку та організацію дозвілля дітей внутрішньо переміщених осіб (ВПО) спрямовано значну кількість проєктів (акція «Підтримай дитину», зустріч-подорож «Долонька до долоньки», Арт-десант та інші). Серед прикладів – Арт-десант Центру дозвілля Рівненського міського Палацу дітей та молоді у складі педагогів різноманітних підрозділів ПДМ. Адже Рівне стало прихистком для тисяч маленьких переселенців. Педагоги Палацу організують для них ігри, розвивальні руханки, міні концерти, майстер класи, які відволікають їх від сумних і гнітючих спогадів.

Переважає кількість проєктів і флешмобів піднімають тему цінності України, єднання українців, віри в Перемогу, підтримки наших захисників (проєкти «Генетичний код нації», «Молитва без слів», «Вишиваю Перемогу», проєкт «Земле наша – Україно!»; «Кровна родина» (обласний національно-патріотичний проєкт м. Суми); Всеукраїнські мистецькі марафони до Дня народження Т.Шевченка та «Віримо у Перемогу!», флешмоб «Єднаймося заради миру!» (м. Кропивницький); акції «Напиши солдату лист», «Подарунок бійцю» та багато інших), а також відновлення нашої країни після війни (обласний конкурс соціально-освітніх проєктів «Діти розбудовують громаду» (м. Суми)).

Значна кількість тематичних проєктів (#Вишиванка_єднає! #День_вишиванки, #Вишиванка_оберіг, #Генетичний_код_нації, #Молитва_без_слів, #ВишиваюПеремогу, #Моя_Україна, #Ми_з_України, #З_Україною_в_серці, #ПозашкілляРазомМиСила) є вкрай актуальними в умовах війни, адже об'єднують учасників навколо справжніх цінностей, актуалізують потребу у національній ідентифікації.

У ЗПО приділяється значна увага розвитку інклюзивного освітнього середовища, зокрема із залученням дітей ВПО (рис. 4).

Рис 4. Чи приділяється увага у Вашому закладі розвитку інклюзивного освітнього середовища, зокрема із залученням дітей ВПО?

Зазначимо, що значна кількість осіб з особливими освітніми потребами була тимчасово переміщена до інших регіонів України. Окрім цього, в умовах війни збільшується частка дітей, що можуть мати тимчасові соціоадаптаційні, соціокультурні труднощі (пристосування до умов соціального середовища; інтеграції в соціальні групи тощо), що потребує додаткової уваги.

Серед проблем у здійсненні освітнього процесу, які виникають у педагогів ЗПО в умовах воєнного стану, респонденти зазначили проблеми режиму роботи та оплати праці (оплата 2/3); неможливість налагодження комунікації з усіма учнями; психологічні проблеми, коли заняття переривалися повітряними тривогами, та інші.

Обговорення. У контексті досліджуваної проблеми вагомими є теоретичні положення психолого-педагогічної науки, зокрема, праці, які висвітлюють сучасні концепції виховання дітей та учнівської молоді [4;13]. Теоретико-методологічним основам позашкільної освіти присвячено праці О. Биковської, В. Вербицького, Г. Пустовіта, В. Мачуського, А. Корнієнко, А. Бойко та інших. Зокрема, розглянуто теоретико-методичні основи організації освітнього процесу у закладах позашкільної освіти [5; 12], актуальні аспекти реалізації виховного потенціалу позашкільної освіти, виховання цінностей учнів у закладах позашкільної освіти [3; 8; 14; 15]; зміст і технології позашкільної освіти для вихованців різного віку [7] та ін. Діяльність установ неформальної освіти дітей та молоді висвітлено у дослідженнях Clarijs [2], представлено публікаціями European Association of Institutions of Non-formal Education of Children and Youth [1].

Виклики, які постали перед Україною, зумовили болісні втрати та створили загрозу втрати національної державності, водночас, створили основи для національної консолідації,

ще більшого усвідомлення європейського прагнення України, загострення потреби у національному самовизначенні та єднання українців навколо спільних цінностей.

Варто підкресли, що у діяльності закладів позашкільної освіти України в умовах війни значним є акцент на психологічну підтримку учасників освітнього процесу у складний період, а також на плекання української ідентичності, виховання національних цінностей, що об'єднують учнів, батьків, педагогів у вірі в Перемогу України.

У межах проблеми дослідження актуальними є ключові ідеї Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти України [6], а також інші документи, які реалізують державну політику у цій сфері. Зокрема, серед принципів виховання наразі найбільш значущим є принцип національної спрямованості, що передбачає формування національної самосвідомості, виховання любові до рідної землі, українського народу, шанобливого ставлення до його культури; здатності зберігати свою національну ідентичність, пишатися приналежністю до українського народу, брати участь у розбудові та захисті своєї держави [6].

Пріоритетами виховної діяльності колективів закладів позашкільної освіти у період війни стають такі: виховання свідомих громадян України, яким властиве почуття національної гідності, патріотичні почуття, повага до культурного та історичного минулого України на основі знань історії України, зокрема історії національно-визвольної боротьби, сучасних подій боротьби за незалежність України; створення україномовного середовища, виховання поваги та любові до української мови; виховання громадян України, які відчують себе членами європейської спільноти.

Отже, актуальності і значущості в умовах військових дій набувають численні заходи організації закладів позашкільної освіти у межах реалізації Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді (2022), Стратегії національно-патріотичного виховання (2019), які спрямовуються на становлення української ідентичності.

Висновки. Таким чином, позашкільна освіта як невід'ємний складник освіти України має специфічні особливості, які створюють значні можливості швидко реагувати на наявні виклики, здійснювати освітню, просвітницьку та громадську діяльність в умовах воєнних дій, надавати необхідну допомогу і підтримку всім учасникам освітнього процесу.

Узагальнені результати (станом на 12.05.2022) засвідчили наступне: в умовах воєнного стану освітній процес у більшості закладів позашкільної освіти здійснюється у

дистанційному та змішаному форматі; у очному форматі – трохи більше 1 %; біля 8 % ЗПО взагалі не має можливості проводити освітній процес, оскільки поруч війна.

Головними завданнями позашкільної освіти в умовах воєнного стану є надання психологічної підтримки та адаптації до змін учнів, формування у них гнучких навичок (критичне мислення, уміння конструктивно керувати емоціями, уміння оцінювати ризики та приймати рішення тощо), надання актуальної інформації щодо безпечної поведінки в надзвичайних ситуаціях тощо, неформальне спілкування, соціалізація дітей, намагатися відволікти дітей, переключити їх увагу від жахливих реалій, тобто того, що зберігає психічне, моральне, інтелектуальне, фізичне здоров'я дітей.

В умовах воєнного часу педагоги ЗПО проводять освітню, просвітницьку, громадську діяльність, надають психологічну підтримку та організують цікаве дозвілля для дітей, які вимушено покинули свої домівки, організуючи навчальні заняття, онлайн майстер класи, фестивалі, ігрові програми, літературні читання, творчі конкурси, спортивні змагання тощо.

Переважна кількість проєктів і флешмобів присвячена розкриттю цінності України не тільки для кожного українця, але й для Європи, для всього світу, необхідності єднання українців, віри в Перемогу, підтримки наших захисників, а також відновлення нашої країни після війни. Значна кількість тематичних проєктів (#Вишиванка єднає!, #Ми_з_України) є вкрай актуальним в умовах війни, адже об'єднують учасників навколо справжніх цінностей, актуалізують потребу у національній ідентифікації.

Важливим аспектом діяльності ЗПО є розвиток інклюзивного освітнього середовища, і активне залучення дітей як місцевих, так внутрішньо переміщених осіб.

Специфічні особливості позашкільної освіти України зумовлюють її виняткову значущість і затребуваність в умовах війни.

Список використаних джерел

1. European Association of Institutions of Non-formal Education of Children and Youth. URL: <http://www.eaicu.eu/>
2. Leisure & Non-formal Education. A European Overview of After- and Out-of-School Education / Clarijs R. Ed. Prague, Czech Republic: EAICY. 2008.
3. Бойко А. Е., Вербицький В. В., Корнієнко А. В., Литовченко, О. В., Мачуський В. В. Позашкільна освіта: додаткові можливості для розвитку особистості дитини. *Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні*: монографія. Нац. акад.пед. наук України ; за заг. ред. В. Г. Кременя. Київ: КОНВІ ПРІНТ, 2021. 384 с. <https://doi.org/10.37472/NAES-2021-ua>
4. Вербицький В. В. Шляхи реалізації ключової реформи Нова українська школа у позашкільлі. *Особистість у просторі виховних інновацій*. Івано-Франківськ, 2019. С.59-63.
5. Енциклопедія позашкільної освіти / за ред. Г. П. Пустовіта. Рівне, 2017.

6. Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України. Наказ МОН України від 06.06.2022 № 527. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0527729-22#n7>
7. Литовченко О.В. Зміст і технології позашкільної освіти для старшокласників: методичні рекомендації. Кропивницький: Імекс-ЛТД, 2020. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/722881>
8. Модернізація організації освітнього процесу в закладах позашкільної освіти: методичний посібник / Бойко А. Е. та ін; за ред Мачуського В. В. Кропивницький: Імекс-ЛТД, 2020. 223 с. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/723075>
9. Оптимізація виховного потенціалу позашкільного навчального закладу / Вербицький В. В. та ін.; за ред. О. В. Литовченко. Київ: Педагогічна думка, 2012. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/4758>
10. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
11. Про позашкільну освіту: Закон України від 22.06.2000. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
12. Пустовіт Г. П. Позашкільна освіта і виховання. Підручник. Київ: Педагогічна думка, 2012.
13. Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді. Збірник наукових праць Інституту проблем виховання НАПН України. 2020. №24 (1).
14. Формування ціннісних орієнтирів навчально-виховного процесу у позашкільних навчальних закладах: монографія. / Бойко А. Е. та ін; за ред Мачуського В. В. Київ: Задруга, 2017. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/708680/>
15. Ціннісні орієнтири навчально-виховного процесу у позашкільних навчальних закладах: методичний посібник. / Бойко А. Е. та ін; за ред Мачуського В. В. Київ: Армедіа-прінт, 2017. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/708455/>

References

1. *European Association of Institutions of Non-formal Education of Children and Youth*. Retrieved from <http://www.eaicu.eu/>
2. Clarijs, R. (Ed.). (2008). *Leisure & non-formal education. A European overview of after- and out-of-school education*. Prague, Czech Republic: EAICY.
3. Boiko, A.E., Verbytskyi, V. V., Kornienko, A. V., Lytovchenko, O. V., & Machuskyi, V. V. (2021). Posashkilna osvita: dodatkovi moglivosti dla rosvitku osobistosti ditiny [Out-of-school education: Additional opportunities for the development of a child's personality]. V.H. Kremen (Ed.), *National report on the state and prospects of education development in Ukraine*. Kyiv: CONVI PRINT <https://doi.org/10.37472/NAES-2021-ua>
4. Verbitskyi, V. (2019). Shliahi realizatsiii kliuchovoi reform Nova ukrainska shkola v pozashkilli [The ways of implementation of the key reform of New Ukrainian School in out-of-school]. *Osobistist u prostori vykhovnykh innovatsii* (pp. 59-63). Ivano-Frankivsk.
5. Ministry of Education and Science of Ukraine. (2022). *Kontseptsiiia natsionalno-patriotichnoho vykhovannia v systemi osvity Ukrainy* [The concept of national-patriotic education in the education system of Ukraine] (Order No. 527, June 6). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0527729-22#n7>
6. Lytovchenko, O. V. (2020). *Zmist i tekhnolohiyi pozashkil'noyi osvity dlya starshoklasnykiv* [Content and technologies of extracurricular education for high school students]. Kroptyvnytskyi: Imex-LTD. Retrieved from <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/722881>
7. Machuskyi, V. V. (Ed.). (2020). *Modernizatsiia orhanizatsii osvithnoho protsesu v zakladakh pozashkilnoi osvity* [Modernization of the organization of the educational process in institutions of out-of-school education]. Kroptyvnytskyi: Imeks-LTD. Retrieved from <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/723075>
8. Pustovit, H. (Ed.). (2017). *Entsiklopedia pozashkilnoi osvity* [Out-of-school education encyclopedia]. Rivne.
9. Lytovchenko, O. V. (Ed.). (2012). *Optyimizatsia vykhovnoho potentsialu pozashkilnoho navchalnoho zakladu* [Optimization of the educational potential of an institution of out-of-school education]. Kyiv: Pedahohichna dumka, Retrieved from <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/4758>
10. *Pro osvitu* [On education]. Zakon Ukrainy. 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua>

11. *Pro pozashkilnu osvitu* [On out-of-school education]. Zakon Ukrainy. 22.06.2000. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua>
12. Pustovit, H. P. (2012). *Pozashkilna osvita i vykhovannia* [Out-of-school education and upbringing]. Kyiv: Pedahohichna dumka.
13. *Teoretyko-metodychni problemy vykhovannia ditei ta uchnivskoi molodi* [Theoretical and methodological problems of education of children and youth]. (2020). Vol. 24(1).
14. Machuskyi, V. V. (Ed.). (2017). *Formuvannia tsinnisnykh oriientyriv navchalno-vykhovnoho protsesu u pozashkilnykh navchalnykh zakladakh* [Formation of value orientations of the educational process in extracurricular educational institutions]. Kyiv: Zadruha. Retrieved from: <http://lib.iitta.gov.ua/708680/>
15. Machuskyi, V. V. (Ed.). (2017). *Tsinnisni oriyentyry navchal'no-vykhovnoho protsesu u pozashkil'nykh navchal'nykh zakladakh* [Value orientations of the educational process in institutions of out-of-school educational]. Kyiv: Armedia-print. Retrieved from <http://lib.iitta.gov.ua/708455/>

Olena Lytovchenko,

*PhD in Pedagogy, Senior Researcher,
Institute of Problems on Education of the NAES of Ukraine,
Kyiv,*

INSTITUTIONS OF OUT-OF-SCHOOL EDUCATION OF UKRAINE IN THE CONDITIONS OF WAR: EDUCATIONAL, PUBLIC ACTIVITIES

Abstract. *The materials of the article present the results of a study of the activities of institutions of out-of-school educational institutions of Ukraine in the conditions of war, in particular such main areas as educational, social activities, as well as the organization of leisure time, social and pedagogical support for children and youth.*

It has been updated that out-of-school education is an integral part of the education system of Ukraine. Moreover, it has significant opportunities to influence the consciousness and values of children and youth, to provide the necessary support to all participants in the educational process in difficult periods of the country's development. This is facilitated by such features as mobility, variability, socio-pedagogical orientation, voluntariness, accessibility and opportunities for implementation in various forms (studio, hobby club or other creative association); focus on inclusiveness and barrier-freeness. An important mission of out-of-school education is education of conscious citizens of Ukraine.

The main research methods are defined as theoretical analysis of the main provisions of scientific publications, methodical and informational materials, analysis of regulatory documents; online survey of teachers of institutions of out-of-school education; analysis of the experience of institutions of out-of-school education in order to determine the state of the problem in educational practice; generalization and systematization of data. To study the state of the problem, the Questionnaire "Survey regarding the organization of the educational process in institutions of out-of-school education under martial law" was used, which was developed by the Laboratory of Out-of-School Education of the Institute of Problems on Education of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine.

It is summarized that since the beginning of the large-scale invasion, a significant number of institutions of out-of-school education have opened their doors to those who have left their homes, providing shelter and support to thousands of adults and children. In the conditions of wartime, educators of institutions of out-of-school education conduct not only educational, but also public activities, provide psychological support and organize interesting leisure activities for children who were forced to leave their homes.

Among the main tasks of out-of-school education in the conditions of martial law: "providing students with psychological support and adaptation to changes" (84.68 %); "providing up-to-date information on safe behaviour in emergency situations, etc." (66.1 %), as well as "informal communication, socialization of children"; "try to distract children, divert their attention from terrible realities", etc.

The development of an inclusive educational environment in institutions of out-of-school education,

in particular with the involvement of internally displaced children, was highlighted.

The specific features of out-of-school education in Ukraine determine its exceptional significance and demand in wartime conditions.

Key words: *out-of-school education, institutions of out-of-school education, principle of national orientation, educational and social activities of institutions of out-of-school education.*

Стаття надійшла до редакції 04.07.2022
Стаття прийнята до публікації 08.08.2022